

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI**

ESTETIKA

O‘QUV-USLUBIY QO‘LLANMA

Samarqand – 2019

UDK 18 (075)
KBK 87.8
G' 12

G'aybullayev O. Estetika. O'quv-uslubiy qo'llanma. – Samarqand: SamDCHTI, 2019. – 160 bet.

Ushbu uslubiy qo'llanmada yoshlarni estetik ruhda tarbiyalashga qaratilgan g'oya va qarashlar falsafiy tahlil qilingan. Hozirgi kunda estetika fani ijtimoiy taraqqiyot, ma'naviyat, hayot ma'nosi va ezgulik xususida umumbashariy muammolarni ijobiy tomondan hal etishda jamiyatda katta ahamiyatga ega bo'lmoqda. Mazkur uslubiy qo'llanmada yuqoridagi masalalarning yechimi aks etgan.

Uslubiy qo'llanma barcha oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat ta'lim yo'nalishi talabalari uchun mo'jallangan.

Mas'ul muharrir

prof. R.T. Shodiyev

Taqrizchilar

dots. D.T. Amridinova
Dots. A.R. Samadov

Uslubiy qo'llanma SamDCHTI o'quv-uslubiy Kengashining 2018 yil 25 dekabrda 5-son yig'ilish bayonnomasi bilan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9943-5193-7-4

© Samarqand davlat chet tillar instituti, 2019

SO‘Z BOSHI

Mamlakatimizda ma'naviy sohada amalga oshirilayotgan islohotlar negizida inson hayotining ajralmas qismini tashkil etadigan estetik bilimlarni egallash har birimizning jamiyat oldidagi dolzarb vazifamizdir. Har bir fanda bo'layotgan o'zgarishlar, yangilik va kashfiyotlar yaratilishining asosida farovon hayotni barpo etish turadi. Shu bilan birga, estetika fanida yuz berayotgan jarayonlar inson ma'naviy olamining boyishiga, yangicha tafakkurlashga, voqelikka bo'lgan munosabatlarning estetik va axloqiy jihatdan go'zal bo'lishiga olib kelmoqda. Estetik tafakkurni shakllantirish hamda insonlardagi go'zallikka nisbatan ishtiyoqlarining doimo yuksaklik sari ko'tarilishi uchun zamonaviy ilm-fan yutuqlarini egallagan yoshlarni kamol toptirish davr talabi bo'lib qoldi. Mana shu maqsadda bugungi kunda oldimizda turgan asosiy vazifamiz yoshlarning kundalik turmush tarzi bilan bog'lanib ketgan estetik g'oyalarni to'g'ri anglab etishi, o'zlarining mustaqil tafakkur yuritishlariga xizmat qiladigan dunyoqarashlarini kamol toptirib borishlari nafaqat ularning, balki butun o'zbek xalqining kelajakka qaratilgan orzu-umidlari sanaladi.

Estetika fanining hozirgi kundagi maqsadi, jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlarga ta'siri, hayotimizni nafosat va go'zallik tuyg'ulari bilan boyitish, o'sib kelayotgan barkamol avlod ongida milliy an'analarga sodiqlikni tarbiyalashdir. Ayni paytda respublikamizda ta'lim-tarbiya jarayonini to'g'ri tashkil etish, har bir fanni tubdan isloh qilish masalasi yuzasidan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Mustaqilligimizning dastlabki kunlaridanoq ta'lim sohasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Bu borada bosh qomusimizning 42-moddasida: «Har kimga ilmiy va texnikaviy ijod erkinligi, madaniyat yutuqlaridan foydalanish huquqi kafolatlanadi. Davlat jamiyatning madaniy, ilmiy va texnikaviy rivojlanishiga g'amxo'rlik qiladi»¹, – deb yozib qo'yilgan. Bu barcha insonlarning har tomonlama mukammal bilim olishlari va jamiyat ravnaqiga katta hissa qo'shishlarini ta'minlaydi.

Estetika fanidan tayyorlangan ushbu uslubiy qo'llanmada qadimgi davrdan to hozirgi kungacha bo'lgan estetik fikr taraqqiyoti, estetik ong va faoliyatning mohiyati, san'at masalalari, nafosat tarbiyasi xususidagi bilimlar, ularning jamiyat hayotidagi roli va o'rni borasida

¹ Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2017. 17-бет.

soʻz yuritiladi. Inson goʻzalligi doimo barcha davrlarda ulugʻlanib kelingan, insonlar oʻzlarining goʻzallikka shaydo qalblari bilan hayotlarini munavvar va ravshan qilib borishga doimo urinib kelganlar. Fuqarolarning oʻz mehnat faoliyatiga ijodiy tarzda yondashishi, oʻz mehnati natijalaridan lazzatlanishi, farovon va boy-badavlat yashashi ham mehnat estetikasiga, turmush estetikasiga boʻlgan munosabatni oʻzgartirdi. Yoshlarimizni sogʻlom va barkamol etib tarbiyalash masalasida Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev fikr bildirar ekanlar: “Bu borada farzandlarimiz uchun zarur sharoitlar yaratish, yangi-yangi taʼlim-tarbiya, madaniyat, sanʼat va sport maskanlarini barpo etish, yosh oilalar uchun uy-joylar qurish, yoshlarni ish bilan taʼminlash, ularni tadbirkorlik sohasiga keng jalb etish boʻyicha boshlagan ishlarimizni yangi, yuksak bosqichga koʻtaramiz”¹, – deydi. Yuqorida koʻrsatib oʻtilgan vazifalarni bajarish oʻquvchilar, talabalar va barcha Oʻzbekiston Respublikasi fuqarolarining estetik ongi va estetik madaniyatini zamon talablari darajasida yangi bosqichga koʻtarishni talab qiladi.

Har birimizning ertangi hayotimiz farovon boʻlishi uchun taʼlim sohasida amalga oshirayotgan ulugʻ maqsadlarga erishish yoʻlidagi faoliyatimizda “tariximizdagi ibratli qahramonlar, xalqimizning boy va betakror estetik dunyosini aks ettiradigan personajlar, milliy qadriyatlarimiz asos qilib olinsa”², barkamol avlodni maʼnan yetuk, axloqan pok, ruhan tetik, jismonan baquvvat va aqlan teran boʻlishiga zamin yaratgan boʻlamiz.

Ushbu uslubiy qoʻllanmani yozishdan maqsad ham ana shu goʻzalliklarni yosh avlod ongiga singdirish uchun qaratilganligini chuqur anglab yetmoq zarur. Hozirgi kunda estetika fani ijtimoiy taraqqiyot, maʼnaviyat, hayot maʼnosi va ezgulik xususida umumbashariy muammolarni ijobiy tomondan hal etishga yoʻl ochib bermoqda. Bu esa estetik gʻoyalarni hamisha rivojlantirish, kishilar nazokati va latofatini boyishiga xizmat qiladi.

¹ Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови // Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент, “Ўзбекистон”, 1-жилд, 2018. 124-бет.

² Каримов И.А. Юксак маънавият – энгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008. 158-бет.

MUNDARIJA

SO‘Z BOSHI	3
BIRINCHI BOB. ESTETIKA NAZARIYASI VA TARIXI	5
1. Estetika fanining obyekti va falsafiy mohiyati	5
2. Estetika haqidagi qarashlar tarixi	10
A). Qadimgi dunyo estetikasi	10
V). O‘rta asrlar va uyg‘onish davri estetikasi.....	22
S). Yangi va eng davr estetikasidagi asosiy oqimlar, yo‘nalishlar	48
D). Turkiston ma‘rifatchi – jadidlarining estetik qarashlari	65
3. Estetika kategoriyalarining an‘anaviy va zamonaviy tasnifi	70
4. Go‘zallik va uning muqobillari.....	72
5. Ulug‘vorlik kategoriyasining falsafiy mohiyati.....	81
6. Fojiaiviylik kategoriyasi	87
7. Kulgililik va hajviylik kategoriyasi	93
IKKINCHI BOB. TABIAT VA TEXNIKA ESTETIKASI	101
1. Jamiyat rivojida tabiatga estetik munosabatning shakllanishi.....	101
2. Tabiatning estetik jihatlari	104
3. Ekoestetikaning XXI asr ilmiy-texnik taraqqiyotdagi o‘rni	108
4. Texnogen sivilizatsiyaning ishlab chiqarish estetikasi va fan taraqqiyotiga ta’siri	111
5. Maishiy turmush estetikasi	114
6. Dizaynning estetik xususiyatlari.....	120
7. Xalq amaliy san’ati va dizayn.....	123
UCHINCHI BOB. TEXNIKA VA SPORT ESTETIKASI	125
1. Estetik tarbiyaning turlari va yo‘nalishlari.	125
2. Shaxsni estetik tarbiyalashda fan, ta’lim va madaniyatning o‘zaro bog‘liqligi	134
3. Insonning tabiiy, axloqiy va estetik ongi va didining mutanosibligi	139
4. “Ommaviy madaniyat”ning yoshlar estetik didiga ta’siri.....	143
5. Sport va uning ma’naviy-estetik jihatlari	146
XULOSA	155
ADABIYOTLAR	157

UDK 18 (075)
KBK 87.8
G'12

G'aybullayev O. Estetika. O'quv-uslubiy qo'llanma. –
Samarqand: SamDCHTI, 2019. – 160 bet.

Muharrir: S. Karimova
Musahhih: Z. Usmanova
Tex.muharrir: H. Amirdinov

ISBN 978-9943-5193-8-1

Guvohnoma №10-3512

25.12.2018 yilda bosishga ruxsat etildi:
Ofset bosma qog'ozi. Qog'oz bichimi 60×84_{1/16}.
“Times” garniturası. Ofset bosma usuli.
Hisob-nashriyot t. 10,0. Shartli b.t. 9,3.
Adadi 100 nusxa. Buyurtma №152.

SamDChTI nashr-matbaa markazida chop etildi.
Manzil: Samarqand sh, Bo'stonsaroy ko'chasi, 93.